

Ilmastonmuutoksen vaikutukset Suomen saamelaiskulttuuriin

Totuus, sovinto ja Saamenmaan luonto webinaari 09.03.2026

Erikoistutkija Klemetti Näkkäläjärvi

Iisku Juhána Juvvá ja Heaikka Ovllá Inggá Lemet

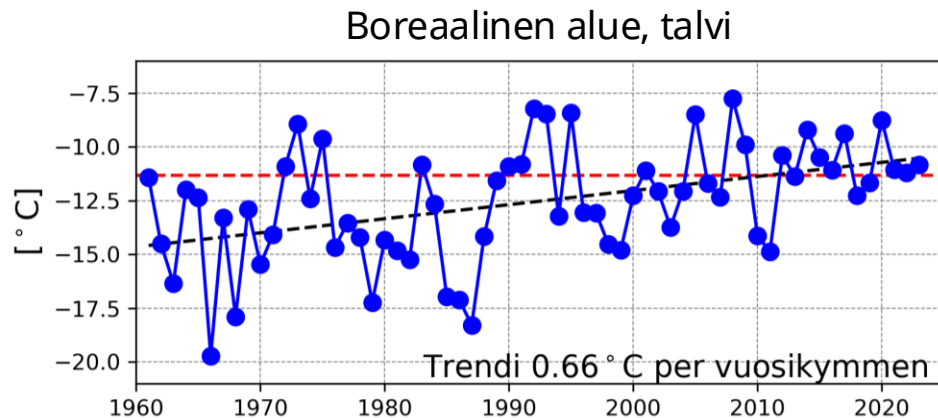
MARCEN-projekti, Turun yliopiston
oikeustieteellinen tiedekunta

Saamelaiskulttuurin lähtökohdat ilmastonmuutoksen sopeutumiselle

- Kotiseutualueen ulkopuolella asuu ja sinne muuttavat erityisesti nuoret (18-24-vuotiaat, vajaa 75% ikäryhmästä) ja suurin osa lapsista (noin 72%) syntyy ja asuu nykyisin kotiseutualueen ulkopuolella
- Saamelaisten väkiluvun voi olettaa lähtevän laskuun syntyvyyden laskun vuoksi seuraten Suomen valtion väestökehitystä
- Mikäli saamelaisväestön osalta väestöennuste pitäisi paikkaansa, 0-10 vuotiaita saamelaislapsia olisi 733 vuonna 2070, joista käytännössä kaikki asuisivat saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella
- Saamelaisen väestörakenteen kehitys tulee vaikuttamaan ratkaisevasti myös ilmastonmuutoksen sopeutumiseen

Saamelaisten kotiseutualue on lämmennyt 2–3 °C viimeisen 60 vuoden aikana

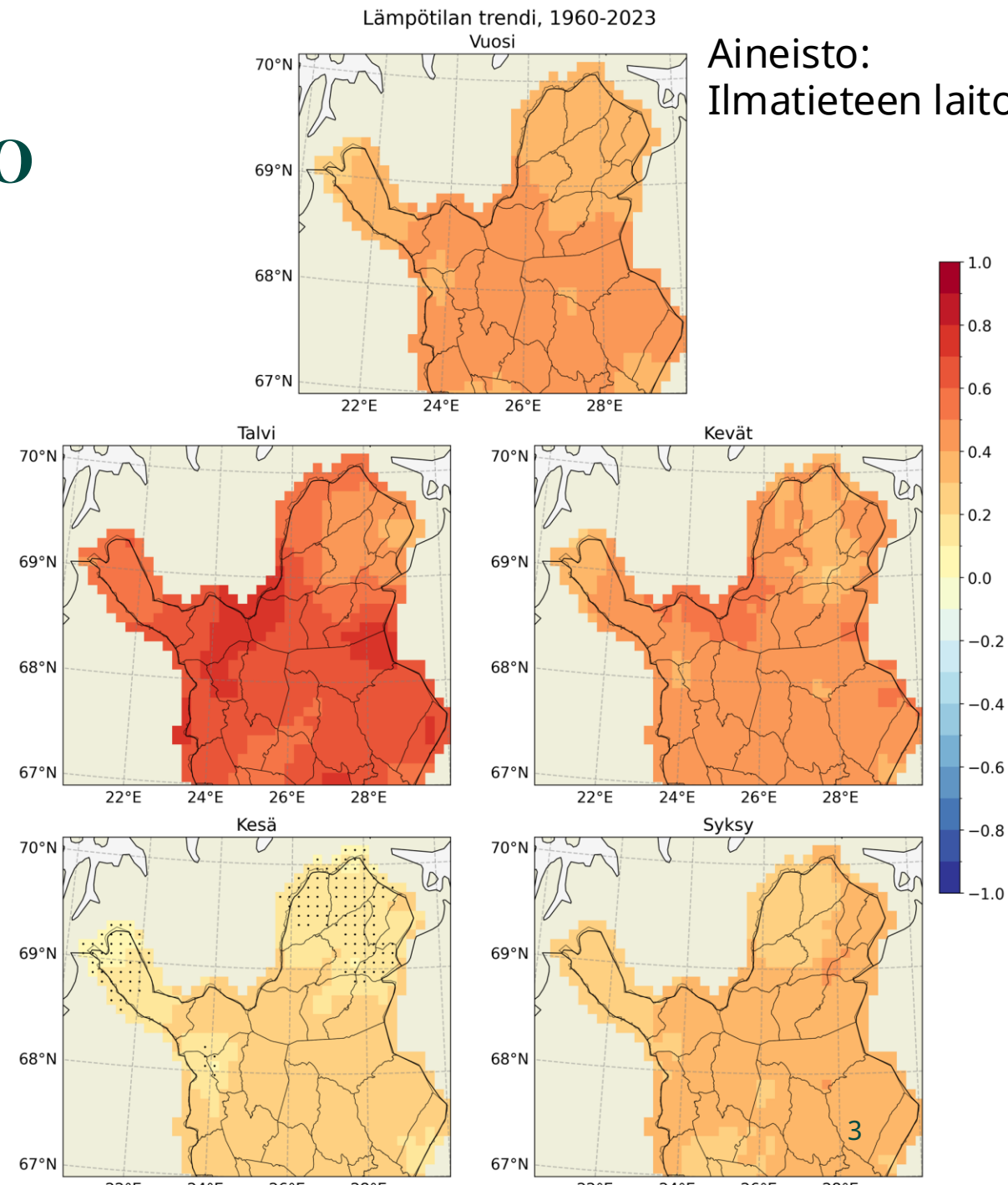
- Lämpötila on noussut kaikkina vuodenaikoina.
- Talvet ovat lämmenneet eniten, jopa 3–5 °C.
- Aikasarjoissa nähtävillä pitkän ajan nouseva trendi, mutta vuosien välillä vaihtelua.

Poiminta työpajan saamelaisten havainnoista:

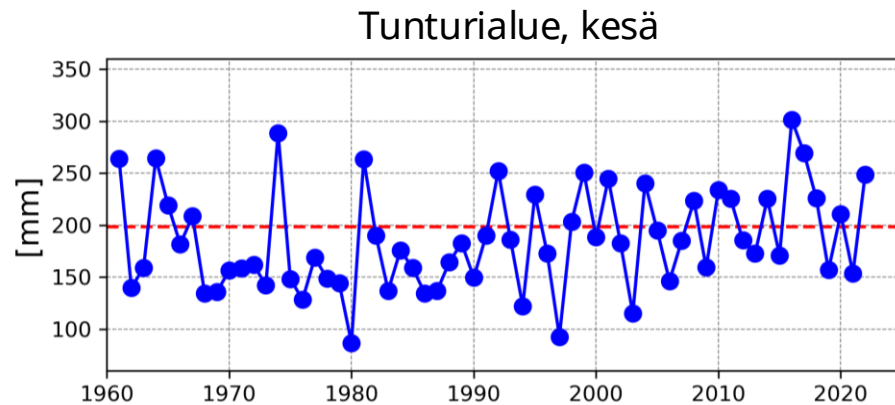
vuoden ympäri lämpötilat nousseet, erityisesti talvella lyhyessä ajassa suuria lämpötilavaihteluita

Aineisto:
Ilmatieteen laito

Talven ja kevään sademäärät kasvaneet lähes koko alueella

- Sademäärän trendissä alueellista vaihtelua.
- Vuotuinen sademäärä kasvanut saamelaiden kotiseutualueella eniten Käsivarren ja Hammastunturin paliskunnissa.
- Myös sademäärässä vuosien välinen vaihtelu huomattavaa, erityisesti kesällä.

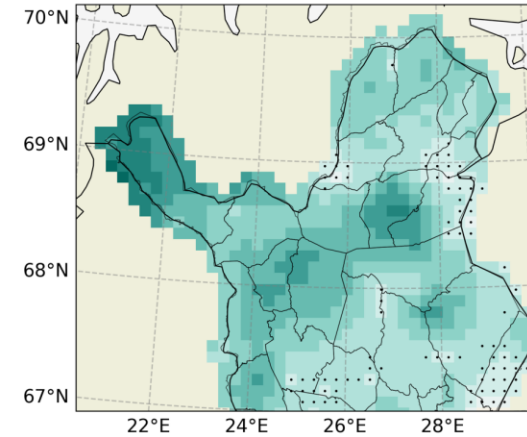

Poiminta työpajan saamelaiden havainnoista:

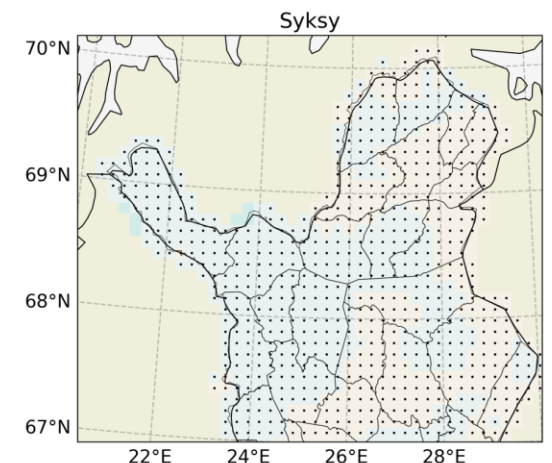
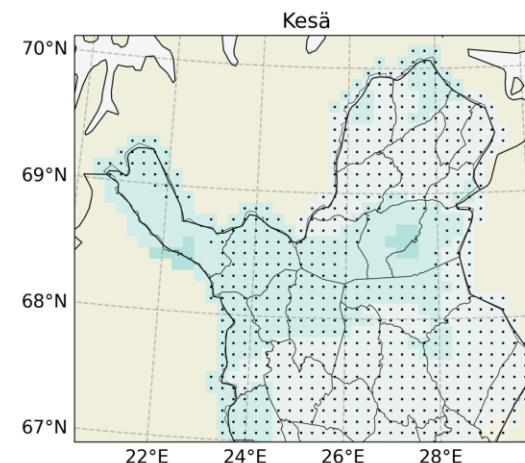
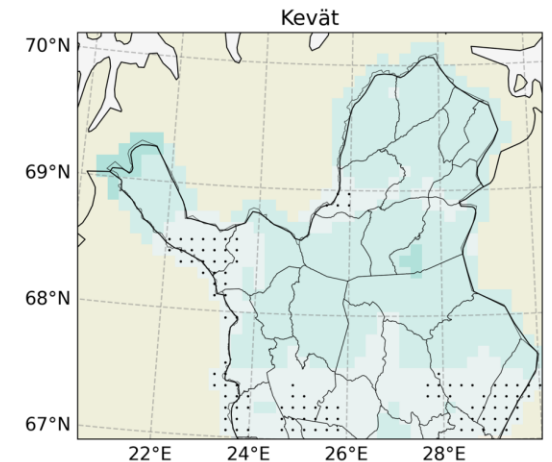
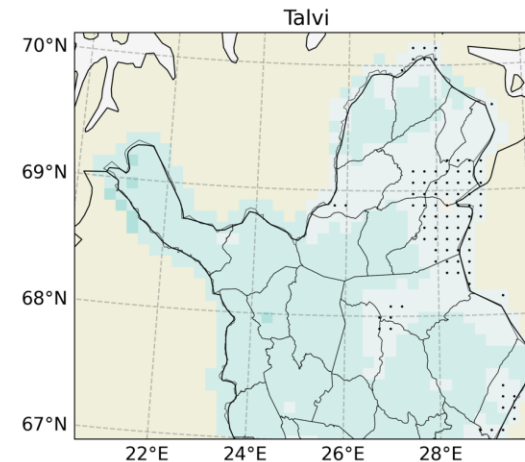
talvella sataa enemmän, lumi sulaa aiemmin, jäiden kantavuus huonompi, kesät ovat kuivempia

Sademäärän trendi, 1960-2023

Vuosi

Aineisto:
Ilmatieteen laitos

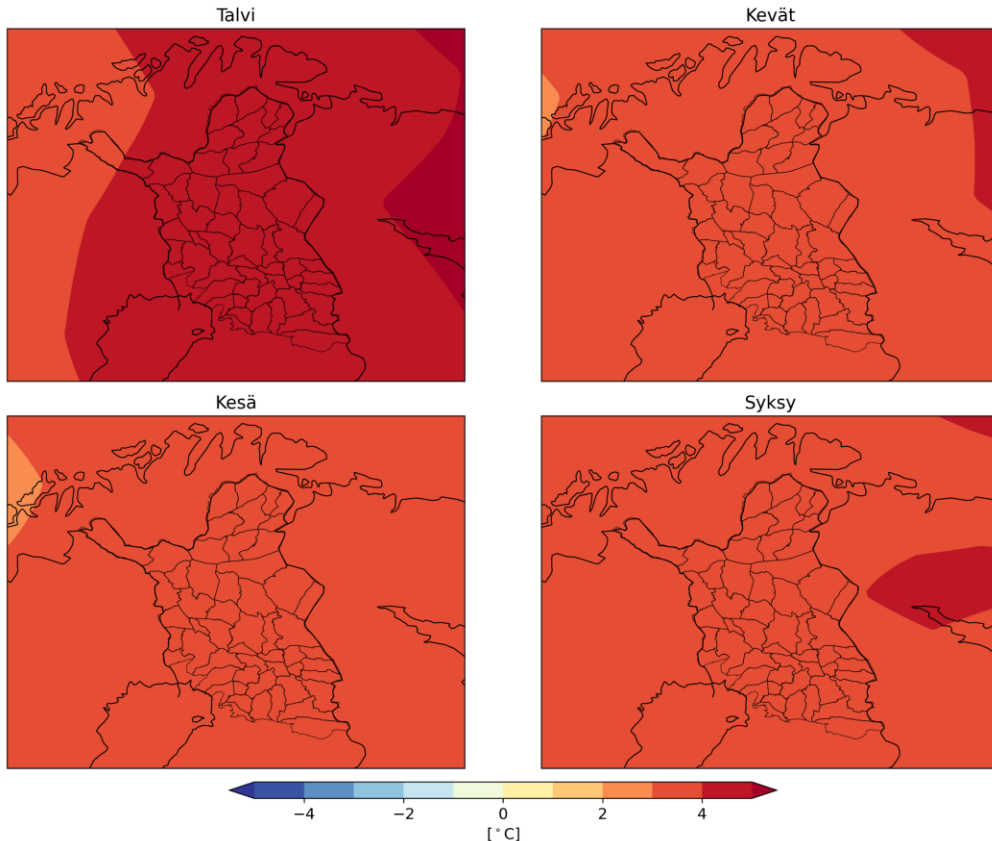
[mm per vuosikymmen]

Lämpeneminen jatkuu vuoden ympäri, eniten talvella

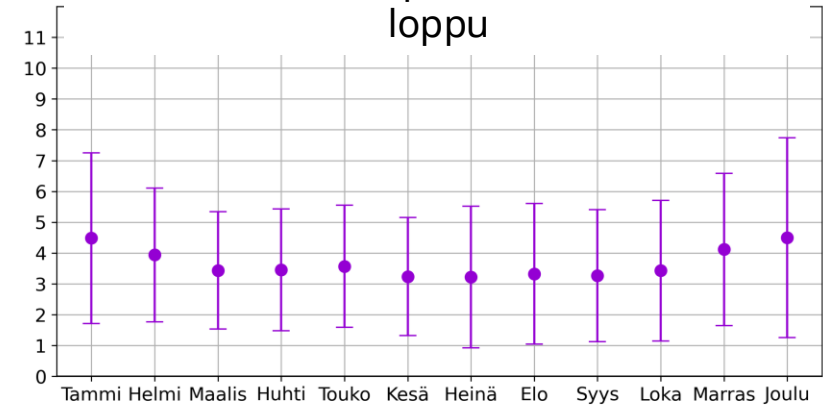
- Vuosisadan lopulla talvien keskilämpötila nousee nykyiseen (1981-2010) verrattuna
 - **yli 4 °C** (1...8 °C) keskinkertaisen päästöskenaarion mukaan
 - **jopa yli 7 °C** (4...11 °C) voimakkaimman päästöskenaarion mukaan
- Kaikki ilmastomallit yksimielisiä lämpenemisestä vaikka muutoksen suuruudessa vaihtelua

Aineisto:
Ilmatieteen laitos

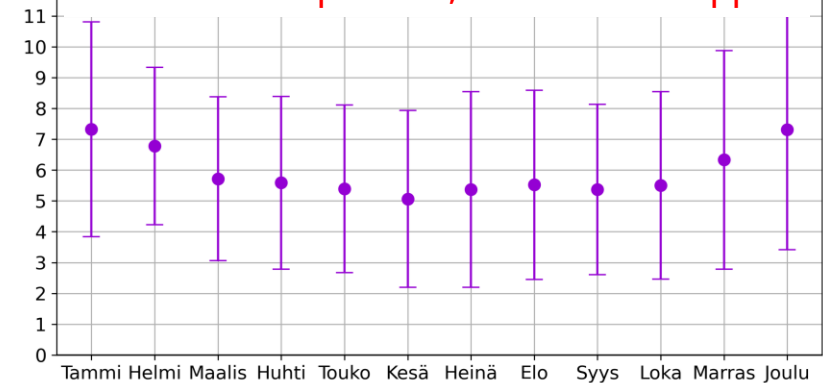
Keskinkertaiset päästöt, vuosisadan loppu

Keskinkertaiset päästöt, vuosisadan loppu

Voimakkaat päästöt, vuosisadan loppu

- Tutkimustiedon perusteella nykyiset suojelutoimet eivät ole riittäviä turvaamaan saamelaisten kotiseutualueen luonnon monimuotoisuutta ja ilmastonmuutoksen hillintää
- Ilmastonmuutos ja siihen sopeutuminen on saamelaisyhteisölle ennen kaikkea ihmisoikeuskysymys eikä sitä voi irrottaa saamelaisten kokemasta yhteiskunnallisesta paineesta ja yhdenmukaistamispaineesta, joka alkoi 1900-luvulla jatkuen yhä edelleen.
- Saamelaisille ilmastonmuutoksen sopeutuminen on kulttuurinen muutosprosessi

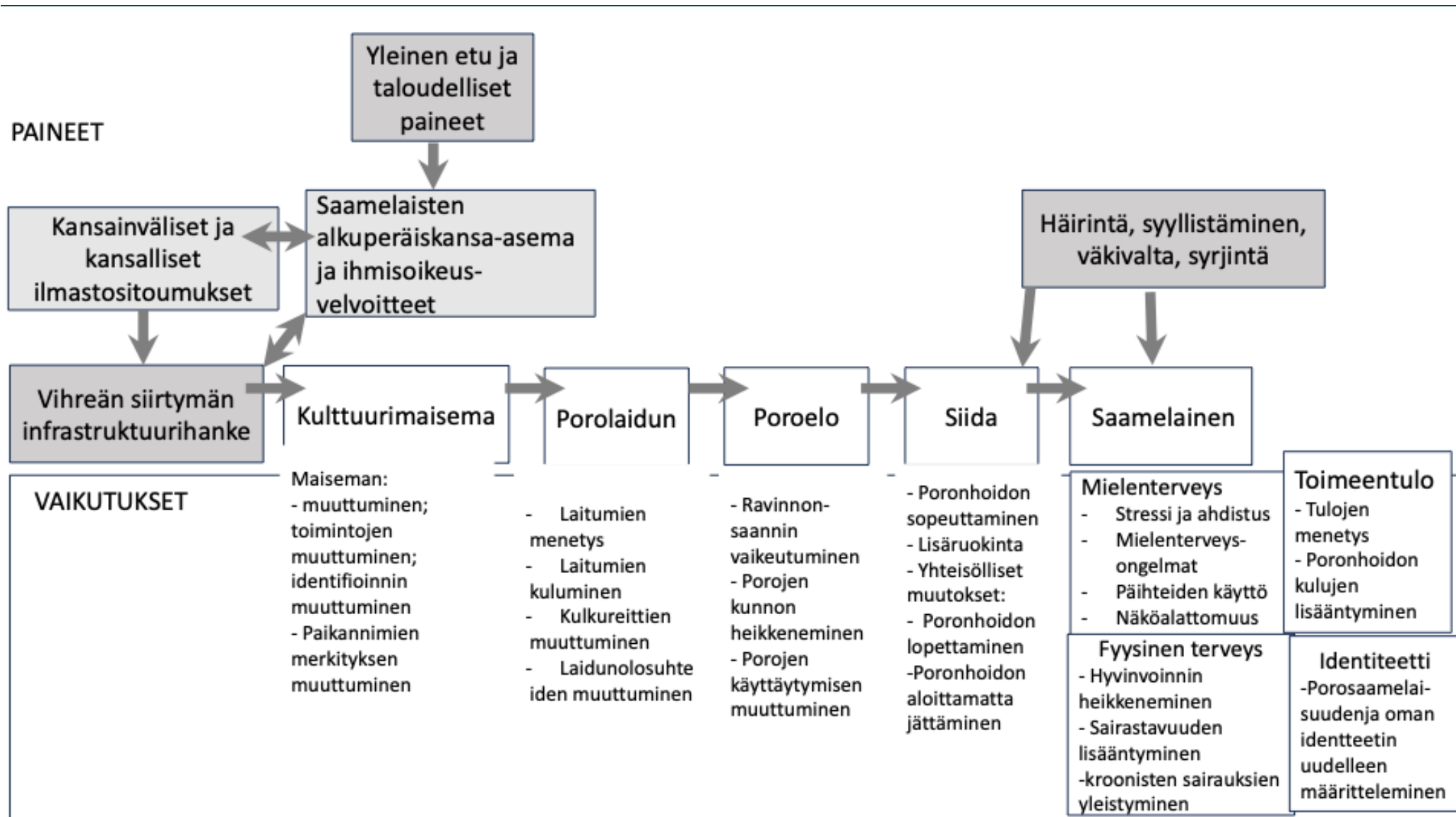
Ilmastonmuutoksen havainnointi

- Ilmastonmuutokseen on sopeuduttu 1980-luvulta lähtien, ja nuoremmat saamelaissukupolvet ovat kokeneet vain ilmastonmuutoksen muuttaman elinympäristön
- Olosuhteet maisema ja elinkeinojen harjoittamisedellytykset ovat muuttuneet
- Ilmastonmuutokseen on sopeuduttu omaehtoisesti – ilman yhteiskunnan tukea

Ilmastotoimien oikeudenmukaisuus

- Sosiokulttuurisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen saamelaiskulttuurin kannalta voidaan määritellä koostuvan mm. seuraavista osatekijöistä
- 1) saamelaisen kulttuurimuodon ja elämäntavan sopeutuminen ja säilyminen,
- 2) perinteisen tiedon, luontosuhteen ja saamen kielen säilymisen turvaaminen,
- 3) ilmastonmuutoksen vaikutusten hillintä saamelaisten kotiseutualueella ja jo tapahtuneiden haittojen hillintä,
- 4) saamelaiskulttuurin mukaisten ilmastotoimien resursointi ja toteutus
- 5) jo tapahtuneiden kulttuuristen, kielellisten, ympäristöllisten ja maankäytöllisten muutosten huomioiminen.

Vihreä siirtymä

Pohdinta

- Tutkimustiedon ja perinteisen tiedon perusteella ilmastonmuutos on johtanut saamelaisille
- 1) kulttuuriseen muutokseen, perinteiden ja taitojen katoamiseen ja uusien taitojen ja tietojen syntymiseen,
- 2) perinteisten elinkeinojen harjoittamisen muuttumiseen,
- 3) muutoksiin saamen kielen käytössä ja terminologiassa
- 4) muutoksiin saamelaisessa elämänmuodossa ja
- 5) aiheuttanut suoria ja epäsuoria terveysriskejä.
- Muutokset ovat olleet saamelaisten omaehtoista sopeutumista ilman yhteiskunnallista tukea tai vaikutusten seuraamista

- Tutkimustiedon perusteella saamelaiskulttuurin uhanalaistumisen, perinteisten elinkeinojen, saamen kielen ja kulttuurimuodon uhanalaistumisen pääsyynä ovat valtiolliset toimet sekä globaali ilmastonmuutos, jonka kielteisiä vaikutuksia saamelaiskulttuuriin valtio ei ole hillinnyt eikä tukenut sopeutumiskeinoja.
- Totuus- ja sovintokomission toimeksiantoon perustuen Suomen tulee aloittaa välittömät toimet perinteisten elinkeinojen ja perinteisen tiedon suojelemiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja hillinnän tukemiseksi osana Suomen valtion ja saamelaisten välistä sovintoprosessia ja luoda edellytykset saamelaiskulttuurin tulevaisuudelle muuttuvassa ilmastossa.

Saamelaiskulttuurin tulevaisuudelle on tutkimusaineiston perusteella ratkaisevaa:

- Ilmastonmuutoksen hillintä globaalilla tasolla
- saamelaisväestön pysyminen saamelaisten kotiseutualueella
- vihreän siirtymän oikeudenmukaisuus saamelaiskulttuurin ja saamelaisten oikeusaseman kannalta
- poronhoidon säilyminen ja kehittyminen
- saamelaisten tulevaisuudenusko
- ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen huomioiminen poronhoitolainsäädännössä ja tukijärjestelmässä
- perinteisten saamelaiselinkeinojen harjoittamisedellytysten turvaaminen
- saamelaisen perinteisen tiedon opettaminen, tallentaminen ja siirto
- saamelaiseen elämäntavan säilyminen
- saamelaisten kotiseutualueen elinvoimaisuus
- saamelaisten luonnollisten kohtaamispaikkojen ja kulttuurisen tiedonsiirron tukeminen
- saamelaisten oikeusaseman parantaminen
- saamelaisten kohtaaman syrjinnän loppuminen

Tutkimustietoa ja toimenpide-esityksiä

- Ilmastomuutoksen nykyiset ja ennakoidut vaikutukset saamelaiskulttuurille(2025) (Klemetti Näkkäläjärvi ym., Saamelainen ilmastoneuvosto
<https://saamelainenilmastoneuvosto.fi/julkaisut/ramadat1/>
- *Avauksia tunturiluonnon tilan parantamiseksi ja saamelaisen poronhoidon turvaamiseksi muuttuvassa ilmastossa : PoroLuonto-hankkeen työpajojen tulokset (Riku Lumiaro, Aino Lipsanen, Syke)*
- <http://hdl.handle.net/10138/626157>

Gäitu – Kiitos!

Klemetti.nakkalajarvi@utu.fi

<https://sites.utu.fi/marcen/fi/>

www.saamelainenilmastoneuvosto.fi